

Onofre Jaume Novellas i Alavau

(Torelló, 1787 - Barcelona, 1849)

Un home de ciència torellonenc oblidat

Francesc X. Barca Salom

ONOFRE JAUME NOVELLAS i ALAVAU
(Torelló, 1787 - Barcelona, 1849)

UN HOME DE CIÈNCIA TORELLONENC OBLIDAT

Francesc X. Barca Salom

Associació d'Estudis Torellonencs
Torelló, 2021

© de l'autor

© 2021, Associació d'Estudis Torellonencs, per a aquesta edició.

Disseny de la coberta i impressió: Artyplan

Imatge de la coberta: Passeig de la Font Santa. Pont sobre el riu Ges.

ISBN: 978-84-09-25756-0

Dipòsit Legal: B 6972-2021

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de Creative Commons. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

TAULA DEL CONTINGUT

ABREVIATURES	9
PRESENTACIÓ	11
ONOFRE JAUME NOVELLAS i ALAVAU (Torelló, 1787 - Barcelona, 1849)	
1. Infantesa i joventut a Torelló	15
2. El poder d'atracció de Barcelona. De nou a l'Escola de Nàutica	20
3. Professor de matemàtiques a l'Escola de Nàutica i a la càtedra de matemàtiques	22
4. Acadèmic de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona	25
5. Incidents i canvis en la docència	34
6. Els exàmens públics de matemàtiques durant la Dècada Ominosa...	37
7. La influència de Wronski	43
8. L'Escola de Matemàtiques	47
9. La represa de l'Acadèmia	53
10. Novellas, director de l'Escola de Nàutica	56
11. Les classes d'astronomia de l'Acadèmia	59
12. Memòries sobre els càlculs dels eclipsis	63
13. Els exàmens públics de matemàtiques durant la reacció moderada i la regència d'Espartero	68
14. La visita de Vito Mangiamele	72
15. Els estius a Torelló	74
16. Sota els efectes de les bombes	82
17. Exàmens públics de matemàtiques durant la Dècada Moderada	85
18. Novellas a la Universitat de Barcelona	91
19. L'últim curs	94
20. La biblioteca dels Novellas	97
21. Conclusió	101

ANNEXOS

Annex 1: Quadres	109
Annex 2: Arbre genealògic de la família Novellas	119
Annex 3: Obres publicades i inèdites d'Onofre Jaume	
Novellas i Alavau	123
Annex 4: Documents sobre Nàutica, Astronomia i Matemàtiques	127
Documents sobre Nàutica	
1. Sobre la necessitat de l'òptica i la cosmografia per a l'encert en la direcció de les naus (1819)	131
Documents sobre Astronomia	
2. Sobre els eclipsis (1820)	145
3. Sobre els resultats de l'observació i càlcul de l'eclipsi parcial de Sol del 15 de maig de 1836	163
4. Sobre l'eclipsi de Lluna esdevingut la nit del 13 al 14 d'octubre de 1837	181
5. Lliçó 1a. d'astronomia: observacions fonamentals (c.1838)	191
Documents sobre Matemàtiques	
6. Discurs sobre la quantitat i en particular sobre el zero analitzat des de l'aritmètica i des del càlcul (1833)	207
7. Discurs sobre l'origen i progrés del càlcul infinitesimal (1837)	215
8. Text complementari al discurs sobre l'origen i progrés del càlcul infinitesimal (1837)	227
9. Discurs sobre l'origen dels logaritmes (1841)	233
BIBLIOGRAFIA	247

PRESENTACIÓ

L'Associació d'Estudis Torellonencs (ADET) sempre s'ha caracteritzat per la vocació d'esdevenir el lloc de trobada de tots els estudiosos de la Vall del Ges i de totes aquelles persones que veuen en la cultura, en el seu sentit més ampli, un element fonamental de la seva quotidianitat. Un lloc, també, on tothom que estigui interessat a conèixer i estudiar tots els aspectes culturals, patrimonials i naturals de la Vall trobi l'aixopluc i l'estímul necessaris per dur a terme els seus treballs. Tothom que tingui alguna proposta d'estudi o de foment del coneixement o de la creació trobarà en l'ADET el centre idoni on desenvolupar-la.

I és precisament en aquest sentit que ens plau presentar-vos aquest llibre que teniu a les mans: una biografia intel·lectual d'Onofre Jaume Novellas i Alavau, matemàtic i astrònom torellonenc. Aquesta publicació forma part d'una col·lecció que pretén aplegar treballs erudits sobre tots aquells aspectes del coneixement que tinguin relació amb l'àmbit territorial de la nostra institució.

Onofre Jaume Novellas és un torellonenc il·lustre poc recordat. Nascut l'any 1787, estudià a l'Escola de Nàutica de la Junta de Comerç de Barcelona, on esdevingué professor de matemàtiques. L'any 1845 va ser nomenat catedràtic interí de les classes de matemàtiques sublimes de la Universitat Literària de Barcelona. Durant la seva vida, morí l'any 1849, va bastir una obra docent i acadèmica que el situen en un punt clau del progrés científic del nostre país. Les seves aportacions innovadores en el camp de la docència de les matemàtiques i els seus treballs en l'àmbit de l'astronomia influïren decididament en la professionalització i institucionalització d'aquestes disciplines en una època en què la ciència a Catalunya i a l'Estat maldava per aconseguir el reconeixement social del qual gaudia en els països més avançats del nostre entorn geogràfic.

L'autor d'aquest treball, Francesc Xavier Barca Salom, és enginyer industrial, doctor en l'especialitat de tècniques energètiques per l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Barcelona i màster en Història de la Ciència per la Universitat Autònoma de Barcelona. És autor de nombrosos estudis relacionats amb la història de la ciència i de la tècnica del nostre país. Són remarcables els seus treballs sobre la història de la indústria del gas i de l'energia nuclear, així com sobre la institucionalització de l'ensenyament de la ciència i la tècnica durant els processos d'industrialització dels segles XIX i XX.

El doctor Barca no només ens ofereix en aquesta obra la biografia d'Onofre Jaume Novellas, sinó que també hi afegeix un seguit d'apèndixs documentals que contenen gairebé la totalitat de les obres de l'il·lustre científic, cosa que confereix al volum un valor historiogràfic singular, ja que la majoria dels treballs referenciats no havien estat mai publicats. Aquest llibre, doncs, els fa accessibles a tot el públic i, en especial, a la comunitat d'historiadors i historiadores de la ciència. A més, l'obra conté nombroses referències als vincles de Novellas amb la seva vila natal i mostra molts documents i testimonis fins ara inèdits. Tot això atorga a aquest treball un valor documental especial i el converteix en una peça referencial i ineludible de la historiografia torellonenca.

Pasqual Bernat

President de l'ADET